

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

STATE AND TRENDS OF DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL IN UKRAINE IN MODERN CONDITIONS

Стаття присвячена дослідженню стану та тенденцій розвитку підприємництва в Україні в сучасних умовах. У статті розкрито такі поняття: «підприємництво», «суб'єкт господарювання», «суб'єкти великого підприємництва», «суб'єкти середнього підприємництва», «суб'єкти малого підприємства», «суб'єкти мікропідприємництва». Проведено дослідження й аналіз сучасного становища та особливостей функціонування й розвитку вітчизняних суб'єктів підприємництва протягом останніх років. Проаналізовано динаміку кількості суб'єктів господарювання та частки суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у загальній кількості суб'єктів господарювання в Україні протягом 2013-2017 років. Проведено аналіз основних показників діяльності суб'єктів вітчизняного підприємництва та фінансових результатів до оподаткування й рівня рентабельності діяльності підприємств у 2013-2017 рр. Визначено основні завдання держави у процесі стимулювання розвитку підприємництва в Україні найближчим часом.

Ключові слова: підприємництво, суб'єкт господарювання, суб'єкти великого підприємства, суб'єкти середнього підприємства, суб'єкти малого підприємства, суб'єкти мікропідприємництва, динаміка, тенденції розвитку.

Стаття посвящена исследованию состояния и тенденций развития предпринима-

тельства в Украине в современных условиях. В статье раскрыты такие понятия: «предпринимательство», «субъект хозяйствования», «субъекты крупного предпринимательства», «субъекты среднего предпринимательства», «субъекты малого предпринимательства», «субъекты микропредпринимательства». Проведено исследование и анализ современного состояния и особенностей функционирования и развития отечественных субъектов предпринимательства в последние годы. Проанализирована динамика количества субъектов хозяйствования и доли субъектов крупного, среднего, малого и микропредпринимательства в общем количестве субъектов хозяйствования в Украине в течение 2013-2017 годов. Проведен анализ основных показателей деятельности субъектов отечественного предпринимательства и финансовых результатов до налогообложения и уровня рентабельности деятельности предприятий в 2013-2017 гг. Определены основные задачи государства в процессе стимулирования развития предпринимательства в Украине в ближайшее время.

Ключевые слова: предпринимательство, субъект хозяйствования, субъекты крупного предпринимательства, субъекты среднего предпринимательства, субъекты малого предпринимательства, субъекты микропредпринимательства, динамика, тенденции развития.

УДК 330.34

Іваницька С.Б.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки
підприємства та управління
персоналом

Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка

Ушакова Ю.С.

студентка

Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка

The article states that the formation of a modern civilized enterprise is one of the key strategic factors for the stable development of the Ukrainian economy and the achievement of the appropriate level and quality of life of the population. The article is devoted to the study of the state and trends of entrepreneurship development in Ukraine in modern conditions. The article deals with the following concepts: "entrepreneurship", "business entity", "subjects of large entrepreneurship", "subjects of medium entrepreneurship", "subjects of small entrepreneurship", "subjects of microenterprises". The research and analysis of the current situation and features of functioning and development of domestic business entities in recent years have been carried out. The dynamics of the number of subjects of economic activity and the share of subjects of large, medium, small and micro enterprises in the total number of economic entities of Ukraine during 2013-2017 years is analyzed. The analysis of main indicators of activity of subjects of domestic entrepreneurship and financial results before taxation and level of profitability of enterprises in 2013-2017 years are determined. However, as a result of the analysis of statistical data on the state and trends of the development of domestic business in recent years, it can be seen that it is not at the proper level and is characterized by a low level of efficiency. The position of Ukraine in the rating of the countries developed by the World Bank concerning ease of conducting of business activity is characterized. According to the Doing Business-2018 (as of June 1, 2017) survey, which was prepared by the World Bank in terms of ease of doing business in 2018, Ukraine ranked 76th (between Bhutan and Kyrgyzstan), which is the best result of our state for last 5 years. The main tasks of the state in the process of stimulating the development of entrepreneurship in Ukraine in the near future are determined: simplify the procedures for starting a business and improve its conditions of conduct, create favorable conditions for the effective and successful development of entrepreneurship in the future; to form an adequate tax and legal framework for the development of entrepreneurship without bureaucratic barriers.

Key words: entrepreneurship, business entity, subjects of large entrepreneurship, subjects of medium entrepreneurship, subjects of small entrepreneurship, subjects of microenterprise, dynamics, trends of development.

Постановка проблеми. Нині конкурентоспроможність будь-якої держави на міжнародному ринку значно залежить від стану модернізації її економіки. Як засвідчує світовий досвід, однією з ключових передумов підвищення рівня конкурентоспроможності економіки держави, формування та реалізації її експортного потенціалу, гарантією зниження рівня безробіття, покращення якості життя населення і матеріального збагачення країни є розвиток підприємництва. За умови належного рівня успішності діяльності підприємств та

їхнього стабільного розвитку держава має змогу збільшувати обсяги експорту та підвищувати вартість національної грошової одиниці. Сьогодні актуальною є потреба в дослідженні сучасного стану та тенденцій розвитку вітчизняних суб'єктів підприємництва протягом останніх років, що допоможе визначити можливі напрями покращення підприємницької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості становлення та проблеми розвитку підприємництва загалом є предметом дослідження

таких науковців та вчених, як В.В. Апопій, Н.О. Шутовська, С.А. Середа [1], В.Г. Воронкова [2], І.В. Гой, Т.П. Смелянська [3], І.М. Грищенко [4], Н.М. Тягунова, О.А. Спориш [5], Н.Б. Ярошевич [6], В.В. Кулішов [7], Й.М. Петрович [8], Л.М. Таранюк [9], Н.В. Добрава, М.М. Осипова [10] та інші. Особливості розвитку суб'єктів малого підприємництва досліджували І.Г. Брітченко, С.Ф. Смерічевський, О.В. Ахунзянов, Т.М. Банасько [11], К.М. Краус [12] та інші. Однак аналіз останніх досліджень та публікацій дає змогу дійти висновку, що, незважаючи на увагу різних науковців до вивчення теми розвитку підприємницького сектору, проблеми становлення та розвитку окремих видів суб'єктів підприємництва, зокрема великого та середнього, досліджені недостатньо. Тому ця проблематика залишається нині досить актуальною та зумовлює потребу в подальших дослідженнях.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження й аналіз сучасного стану й особливостей функціонування вітчизняних суб'єктів підприємництва та визначення основних завдань держави у процесі стимулювання розвитку підприємництва в Україні найближчим часом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із ключових факторів розвитку економіки держави та соціального добробуту нації є підприємництво [13]. Господарським кодексом (ГК) України (ст. 42) термін «підприємництво» визначено, як самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [14]. Таким чином, підприємницькою діяльністю в Україні можуть займатися фізичні та юридичні особи, які в порядку, що встановлений законодавством, зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності.

Основні положення відносно осіб, що можуть провадити підприємницьку діяльність, наведено у Цивільному та Господарському кодексах України. У процесі ідентифікації даних осіб вищезазначені документи допускають паралельне існування таких понять: «суб'єкт господарської діяльності», «суб'єкт підприємницької діяльності», «суб'єкт підприємництва», «підприємець». У тексті ГК України відсутнє чітке визначення терміну «суб'єкт підприємницької діяльності», його сформульовано опосередковано через призму категорії «суб'єкт господарювання», враховуючи специфіку провадження саме підприємницької діяльності. Згідно ст. 55 ГК України [14], суб'єкти господарювання – це учасники господарських відносин, що займаються господарською діяльністю, реалізуючи при цьому господарську компетенцію (низку господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно та відповідальні за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, окрім випадків, які передбачено зако-

нодавством. Відповідно до ст. 55 ГК України [14] залежно від доходів від будь-якої діяльності за рік та кількості працівників суб'єкти господарювання можуть належати до суб'єктів великого, середнього та малого підприємництва, включаючи суб'єктів мікропідприємництва (табл. 1).

Розвиток підприємництва у сучасних складних соціально-економічних умовах нашої держави значно впливає на стабілізацію та відновлення національної економіки. Від рівня ефективності діяльності вітчизняних підприємств залежить можливість економічного зростання держави, рівень зайнятості та якості життя населення. Для того, щоб виявити певні тенденції та детально охарактеризувати стан розвитку вітчизняного підприємництва, проаналізуємо динаміку кількості суб'єктів господарювання та частки суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у загальній кількості суб'єктів господарювання в Україні протягом 2013-2017 років (табл. 2).

Дані табл. 2 свідчать про те, що протягом 2013–2015 років, навіть попри складне соціально-економічне становище України, кількість суб'єктів господарювання стабільно збільшувалася, але вже з 2016 року вона почала стрімко зменшуватися і у 2017 році становила 1805059 одиниць, що на 60471 одиницю менше порівняно з цим показником у 2016 році (1865530 одиниць). Найбільшою у загальній кількості суб'єктів господарювання протягом останніх років в Україні була частка суб'єктів малого підприємництва (у тому числі суб'єктів мікропідприємництва), вона мала тенденцію до збільшення протягом досліджуваного періоду і станом на 2017 рік дорівнювала 99,1%. Отже, як і в більшості європейських країн, в Україні останнім часом найбільше розвивається саме мале підприємництво (у тому числі мікропідприємство). Щодо окремих видів суб'єктів господарювання, статистика свідчить, що кількість суб'єктів великого підприємництва у 2013-2016 рр. постійно зменшувалась, і лише у 2017 році (399 одиниць) вона збільшилася (хоча ці зміни й можна вважати незначними) на 16 одиниць порівняно з 2016 роком (383 одиниці). Така ж ситуація спостерігалась у 2013-2017 рр. й у процесі розвитку середнього підприємництва: з 2013 до 2016 року кількість суб'єктів середнього підприємництва зменшувалась, а в 2017 році (15254 одиниці) вона збільшилася на 141 одиницю порівняно з 2016 роком (15113 одиниць). Щодо розвитку малого підприємництва (включаючи мікропідприємство) у 2013-2017 рр., статистика показала, що у 2013-2015 рр. кількість суб'єктів малого підприємництва (у тому числі й мікропідприємства) збільшувалась, але з 2016 року (1850034 одиниці) вона почала зменшуватися і вже у 2017 році становила 1789406 одиниць, що на 60628 одиниць менше, ніж у 2016 році.

Таблиця 1

Розподіл суб'єктів господарювання залежно від доходів від будь-якої діяльності за рік та від кількості працівників

Суб'єкти господарювання	Характеристика суб'єктів господарювання відповідно до ч. 3 ст. 55 ГК України
Суб'єкти мікропідприємництва ¹	– фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України; – юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.
Суб'єкти малого підприємництва	– фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України; – юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.
Суб'єкти великого підприємництва	юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.
Суб'єкти середнього підприємництва	інші суб'єкти господарювання (тобто суб'єкти господарювання, які не належить ні до суб'єктів малого, ні до суб'єктів великого підприємництва).

¹У статистичних джерелах характеристика показників діяльності суб'єктів малого підприємництва зазвичай здійснюється з урахуванням показників діяльності суб'єктів мікропідприємництва.

Джерело: складено авторами за даними [14]

Таблиця 2

Кількість суб'єктів господарювання та частка суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у загальній кількості суб'єктів господарювання в Україні протягом 2013-2017 років

Роки	Кількість суб'єктів господарювання, одиниць					Частка суб'єктів господарювання за їх розмірами у загальній кількості суб'єктів господарювання, у %			
	Усього	суб'єкти великого підприємництва	суб'єкти середнього підприємництва	суб'єкти малого підприємництва (у тому числі мікропідприємства)	з них суб'єкти мікропідприємства	суб'єкти великого підприємництва	суб'єкти середнього підприємництва	суб'єкти малого підприємництва (у тому числі мікропідприємства)	з них суб'єкти мікропідприємства
2013	1722070	659	19210	1702201	1637180	0,0	1,1	98,9	95,1
2014	1932161	497	16618	1915046	1859887	0,0	0,9	99,1	96,3
2015	1974318	423	15510	1958385	1910830	0,0	0,8	99,2	96,8
2016	1865530	383	15113	1850034	1800736	0,0	0,8	99,2	96,5
2017	1805059	399	15254	1789406	1737082	0,0	0,9	99,1	96,2

Джерело: складено авторами за даними [15].

Охарактеризуємо динаміку розвитку вітчизняного підприємництва шляхом проведення аналізу основних показників діяльності різних за розміром суб'єктів підприємництва в Україні у 2013-2017 рр. (табл. 3). За даними таблиці 3 можна зробити висновок, що у 2013-2017 рр. кількість зайнятих та найманих працівників переважно зменшувалася. Найгірше становище у цьому контексті було у суб'єктах великого підприємництва (станом на 2017 рік кількість зайнятих і найманих працівників дорівнювала

1560,9 тис. осіб), а найкраще – у суб'єктах малого, у тому числі мікропідприємництва (у 2017 році кількість зайнятих та найманих працівників становила відповідно 3956,3 і 2393,3 тис. осіб). Щодо ситуації із суб'єктами середнього підприємництва кількість зайнятих та найманих працівників мала також тенденції до зниження і в 2017 році дорівнювала відповідно 2623,8 тис. осіб та 2621,7 тис. осіб.

Найбільші витрати на персонал протягом 2013-2017 рр. було зафіксовано у 2017 році в

Таблиця 3

Основні показники діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва в Україні протягом 2013-2017 рр.

Роки	Суб'єкти великого підприємництва	Суб'єкти середнього підприємництва	Суб'єкти малого підприємництва (у тому числі мікропідприємництва)	суб'єкти мікропідприємництва
Кількість суб'єктів, одиниць				
2013	659	19210	1702201	1637180
2014	497	16618	1915046	1859887
2015	423	15510	1958385	1910830
2016	383	15113	1850034	1800736
2017	399	15254	1789406	1737082
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб				
2013	2383,7	3054,2	4291,2	2915,1
2014	1915,1	2766,4	4115,2	2976,9
2015	1708,6	2632,7	3838,7	2878,6
2016	1586,6	2649,9	3871,8	2814,7
2017	1560,9	2623,8	3956,3	2874,8
Кількість найманих працівників, тис. осіб				
2013	2383,7	3051,8	2843,9	1535,5
2014	1915,1	2764,1	2420,8	1299,1
2015	1708,6	2630,9	2098,1	1148,4
2016	1586,6	2648,2	2227,1	1184,2
2017	1560,9	2621,7	2393,3	1326,6
Витрати на персонал, млн. грн.				
2013	175677,8	143542,8	81576,1	38742,3
2014	154660,8	147376,6	75415,0	34332,5
2015	161847,0	168829,6	80585,7	35885,3
2016	172765,7	192830,8	89877,2	38210,7
2017	212897,9	257196,6	124778,2	47908,2
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн. грн.				
2013	1717391,3	1683344,1	933717,7	460657,4
2014	1742507,9	1735894,2	981300,1	486635,3
2015	2053189,5	2184376,8	1318974,1	665725,8
2016	2391454,3	2683303,5	1651982,0	811546,4
2017	2929516,6	3314956,1	2067799,2	1052149,5

Джерело: складено авторами за даними [15]

діяльності суб'єктів середнього підприємництва, а найменші – у 2014 році в діяльності суб'єктів мікропідприємництва. За досліджуваний період витрати на персонал суб'єктів великого підприємництва переважно мали тенденції до зростання і в 2017 році становили 212897,9 млн. грн. Значення цього показника у діяльності суб'єктів середнього підприємництва протягом 2013-2017 рр. також зростало і в 2017 році сягнуло 257196,6 млн. грн. Такі ж тенденції характерні й для суб'єктів малого підприємництва (у тому числі мікропідприємництва), їхні витрати на персонал на 2017 рік становили 124778,2 млн. грн. Статистика стверджує, що протягом 2013-2017 років обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) у процесі діяльності суб'єктів великого, середнього та малого підприємництва (у тому числі мікропідприємництва) щороку зростає. Найбільше значення даного

показника було зафіксоване у 2017 році в діяльності суб'єктів середнього підприємництва (3314956,1 млн. грн.).

Наслідки різних видів діяльності вітчизняних підприємств найкраще показують фінансові результати їхньої діяльності. Тому в рамках даного дослідження є доцільним також проаналізувати фінансові результати діяльності та рентабельність великих, середніх, малих та мікропідприємств в Україні протягом останніх років, що дасть змогу детально дослідити особливості функціонування вітчизняного підприємництва.

З таблиці 4 видно, що найбільший відсоток підприємств, які одержали прибуток (відносно загальної кількості підприємств) – середні підприємства (у 2017 році – 76,6%, що є найбільшим значенням даного показника протягом досліджуваних років, і лише 23,4% середніх підприємств цього ж року одержали збиток), а найменший – великі (у 2014 році було зафіксовано, що серед великих підприємств лише 51,8% суб'єктів одержали прибуток, а аж 48,2% – одержали збиток). У 2014 та 2015 рр. сальдо фінансового результату діяльності великих підприємств було від'ємним (-189934,1 млн. грн. та -145403,9 млн. грн. відповідно). Це було спричинено тим, що протягом цього періоду відсоток великих підприємств, що одержали прибуток, та відсоток тих, діяльність яких була збитковою (відносно загальної кількості підприємств) були практично рівними (у 2014 році це 51,8% та 48,2%, а у 2015 – 55,7% та 44,3% відповідно), та фінансовий результат діяльності останніх був більшим, ніж фінансовий результат тих підприємств, що одержали прибуток.

Така ж ситуація стосовно показника «фінансовий результат (сальдо)» протягом 2014-2015 рр. спостерігалася й у процесі діяльності середніх підприємств: у 2014 році сальдо фінансового результату діяльності середніх підприємств дорівнювало -199180,3 млн. грн., а в 2015 його розмір становив -91161,8 млн. грн. Причиною цього було те, що фінансовий результат діяльності середніх підприємств, що одержали збиток (у % до загальної кількості підприємств) перевищував розмір фінансового результату діяльності тих суб'єктів, що одержали прибуток. Що стосується фінансових результатів діяльності малих та мікропідприємств до оподаткування, статистика свідчить, що протягом 2013-2017 рр. відсоток підприємств, що одержали прибуток (відносно загальної кількості підприємств)

Таблиця 4

Фінансові результати діяльності великих, середніх малих та мікропідприємств до оподаткування в Україні в 2013-2017 рр.

Підприємства	Роки	Фінансовий результат (сальдо), млн. грн.	підприємства, які одержали прибуток		підприємства, які одержали збиток	
			у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн. грн.	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн. грн.
великі	2013	28003,5	68,6	88724,8	31,4	60721,3
	2014	-189934,1	51,8	81040,7	48,2	270974,8
	2015	-145403,9	55,7	105387,9	44,3	250791,8
	2016	61222,7	65,8	158665,9	34,2	97443,2
	2017	156906,3	73,3	266879,1	26,7	109972,8
середні	2013	8390,1	65,0	81498,8	35,0	73108,7
	2014	-199180,3	62,6	103427,9	37,4	302608,2
	2015	-91161,8	71,1	186781,4	28,9	277943,2
	2016	32816,5	76,1	177033,7	23,9	144217,2
	2017	90770,6	76,6	208842,6	23,4	118072,0
мали	2013	-25057,9	66,0	39640,9	34,0	64698,8
	2014	-175262,4	66,5	49156,1	33,5	224418,5
	2015	-111906,0	73,9	95483,0	26,1	207389,0
	2016	-24151,4	73,3	107312,5	26,7	131463,9
	2017	-10724,8	72,7	117446,5	27,3	128171,3
з них мікропідприємства	2013	-25038,3	66,1	15030,0	33,9	40068,3
	2014	-100967,0	66,9	18697,5	33,1	119664,5
	2015	-57964,7	73,6	33106,0	26,4	91070,7
	2016	-34639,9	72,3	37963,0	27,7	72602,9
	2017	-25294,7	71,8	42370,5	28,2	67665,2

Джерело: складено авторами за даними [15].

значно переважав над відсотком підприємств, що одержали збиток. Однак при цьому, розмір фінансового результату підприємств, діяльність яких була прибутковою, у 2013-2017 рр. був меншим, ніж розмір фінансового результату підприємств, діяльність яких була збитковою. Тому протягом усього досліджуваного періоду сальдо фінансового результату малих та мікропідприємств було від'ємним. Такі тенденції є досить негативними для подальшого розвитку малого і мікропідприємництва.

Статистика фінансових результатів діяльності вітчизняних підприємств за розмірами до оподаткування протягом 2013-2017 рр. свідчить про існування негативних тенденцій розвитку великих і середніх (у 2014 та 2015 рр.) та особливо малих і мікропідприємств (протягом усього досліджуваного періоду), адже, як видно з табл. 4, значення фінансового результату (сальдо) від діяльності різних видів підприємств за розмірами переважно було від'ємним.

Проаналізуємо рентабельність діяльності великих, середніх, малих та мікропідприємств в Україні у 2013-2017 рр. (табл. 5). Статистика показує, що протягом досліджуваного періоду досить високим є рівень рентабельності операційної діяльності великих підприємств. Станом на 2017 рік цей показник становив 11,2%. Рівень рентабельності операційної діяльності середніх та малих підприємств (у тому числі й мікропідприємств) протягом

усього досліджуваного періоду був значно нижчим, порівняно зі значенням даного показника у результаті діяльності великих підприємств, а у 2014 році (та у 2015-му – для малих підприємств) діяльність середніх та малих підприємств (включаючи мікропідприємства) взагалі була збитковою. Найгірший результат – найвищий рівень збитковості операційної діяльності (30,1%) було зафіксовано у 2014 році за результатами діяльності мікропідприємств.

Що ж стосується рівня рентабельності усієї діяльності підприємств в Україні у 2013-2017 рр., то статистичні дані свідчать про те, що лише у 2013 році (за результатами діяльності великих підприємств) та у 2016 і 2017 рр. (за результатами діяльності великих і середніх підприємств) було зафіксовано, що діяльність відповідних підприємств є рентабельною. У 2017 році рівень рентабельності усієї діяльності великих підприємств дорівнював 5,2% і це було найбільше значення цього показника протягом усього досліджуваного періоду серед усіх видів підприємств за розмірами. Статистичні дані за інші роки: 2014 і 2015 роки для великих; 2013-2015 рр. – для середніх та 2013-2017 рр. – для малих, в тому числі й мікропідприємств, – показали, що уся діяльність відповідних підприємств була збитковою. Найбільший рівень збитковості усієї діяльності був зафіксований за результатами діяльності мікропідприємств у 2014 році (40,2%).

Рентабельність діяльності підприємств за їх розмірами в Україні у 2013-2017 рр.

Роки	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств, %				Рівень рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств, %			
	великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства	великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства
2013	5,0	3,2	2,2	-2,3	0,6	-0,1	-6,2	-16,1
2014	0,7	-3,6	-17,9	-30,1	-11,1	-12,5	-26,5	-40,2
2015	4,0	0,0	-4,2	-8,2	-7,0	-5,0	-13,6	-20,4
2016	8,8	6,9	5,2	-0,4	2,4	0,7	-3,6	-11,7
2017	11,2	7,3	6,5	2,4	5,2	3,1	-2,0	-8,0

Джерело: складено авторами за даними [15]

У 2002 році Світовим банком було започатковано проект «Doing Business» (у перекладі з англійської мови – «Ведення бізнесу») – рейтинг країн щодо легкості ведення підприємницької діяльності [16]. Даний рейтинг охоплює 190 країн і формується на основі 10 показників, які використовуються з метою виявлення реформ, успішних у сфері регулювання підприємницької діяльності та для визначення, де саме й чому саме вони були ефективними. За результатами дослідження «Doing Business-2018» (станом на 1 червня 2017 року) у рейтингу, який підготував Світовий банк відносно рівня легкості ведення бізнесу в 2018 році Україна посіла 76 місце (між Бутаном та Киргизстаном), що є найкращим результатом нашої держави за останні 5 років (рис. 1). Порівняно із ситуацією у 2017 році (80 місце), Україна піднялася у рейтингу на 4 одиниці, а всього протягом 2014-2018 рр. – на 24 позиції серед 190 країн. За цей період Україна досягла найбільшого прогресу серед усіх країн пострадянського союзу в рейтингу Doing Business (рис 2.).

Підняти свою загальну позицію в рейтингу Doing Business Україні вдалося за рахунок досягнення успіхів по 4 з 10 категорій. Прогресом можна вважати зміну позиції України у рейтингу за інди-

катором «отримання дозволу на будівництво» у 2018 році (35 місце), порівняно з 2017 роком (140 місце). На такі зміни значно вплинуло зменшення Київміськрадою у розвитку інфраструктури розміру пайової участі до 2% (з 10%), а також зменшення вартості послуг щодо технагляду під час будівництва. Завдяки зменшенню Єдиного соціального внеску та його уніфікації Україна значно покращила свою позицію у рейтингу за категорією «оподаткування» на 41 одиницю (з 83 місця на 43). Крім цього, позиції нашої держави змінилися за такими індикаторами: «підключення до систем енергозабезпечення» – на 2 пункти (зі 130 місця на 128) та «вирішення проблем неплатоспроможності» – на 1 позицію (з 150 місця на 149).

Що ж стосується усіх інших шести категорій, позиції України у рейтингу легкості ведення підприємницької діяльності погіршилися. За індикатором «реєстрація підприємства» наша держава втратила найбільше позицій – 32 і опустилась у рейтингу з 20 на 52 місце. За категорією «захист міноритарних інвесторів» Україна – на 11 пунктів опустилась (із 70 місця на 80); за індикатором «отримання кредиту» – на 9 одиниць (із 20 місця на 29); за категорією «міжнародна торгівля» – на 4 позиції (зі 115 місця на 119)

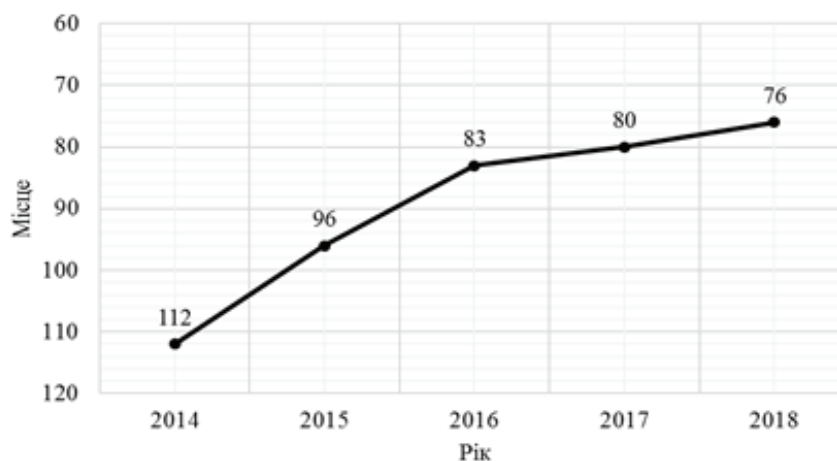

Рис. 1. Позиції України у рейтингах Doing Business протягом 2014-2018 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [17]

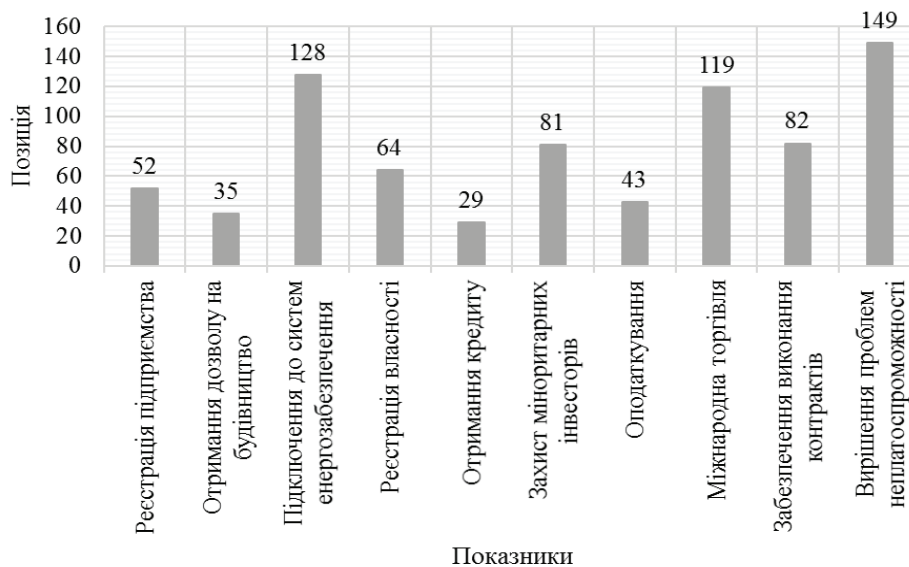

Рис. 2. Рейтинг України за категоріями «Doing Business-2018»

Джерело: розроблено авторами за даними [17]

та по 1 позиції наша держава втратила за такими індикаторами, як «реєстрація власності» (із 63 місця опустилась на 64) і «забезпечення виконання контрактів» (із 81 місця – на 82). З усіх регіонів Центральної та Східної Європи Україна посідає передостаннє місце, випереджаючи лише на 1 позицію Киргизстан.

Висновки з проведеного дослідження. Світовий досвід засвідчує, що одним із ключових стратегічних факторів стабільного розвитку економіки країни й досягнення належного рівня та якості життя населення є формування сучасного цивілізованого підприємництва. Але у результаті проведеного аналізу статистичних даних щодо стану та тенденцій розвитку вітчизняного підприємництва протягом останніх років, можна побачити, що воно перебуває не на належному рівні й характеризується невисоким рівнем ефективності. Така ситуація зумовлює гостру потребу сектору підприємництва в ефективній державній підтримці, що має бути спрямована насамперед на формування позитивного правового та економічного клімату. Основними завданнями держави у процесі стимулювання розвитку вітчизняного підприємництва мають бути такі: спрощення процедури започаткування бізнесу та створення сприятливих умов для ефективного та успішного розвитку підприємства у майбутньому; формування адекватної податково-правової бази для розвитку підприємства без бюрократичних бар'єрів. У процесі поступового відновлення і подальшого розвитку сектору підприємства важливо стимулювати й формувати інфраструктуру підтримки середнього та малого підприємства, розвиток якого є основою економіки у більшості розвинених країн світу. Отже, нині дуже важливо, щоб підприємство мало змогу реалізувати свій стратегічний ресурс і стало одним із факторів, що сприяв би

виходу нашої держави з економічної кризи і перетворив би Україну на рівноправну учасницю ринкових відносин у світі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Апопій В.В. Основи підприємництва: навч. посіб. / В.В. Апопій, Н.О. Шутовська, С.А. Середа. К.: Ліра-К, 2014. 324 с.
2. Воронкова В.Г. Основи підприємництва: теорія та практикум: навч. посіб. / В.Г. Воронкова. К.: Ліра-К, 2014. 455 с.
3. Гой І.В. Підприємництво: навч. посіб. / І.В. Гой, Т.П. Смелянська. К.: ЦУЛ, 2013. 368 с.
4. Грищенко І.М. Підприємницький бізнес: Підруч. для студентів ВНЗ / І.М. Грищенко. К.: Грамота, 2016. 519 с.
5. Тягунова Н.М. Підприємництво і бізнескультура. Кредитно-модульний курс: навч. посіб. / Н.М. Тягунова, О.А. Спориш. К.: Центр учбової літератури, 2014. 118 с.
6. Ярошевич Н.Б. Підприємництво і менеджмент: навч. посіб. / Н.Б. Ярошевич. К.: Ліра-К, 2014. 408 с.
7. Кулішов В.В. Економічний довідник підприємця: навч. посіб. / В.В. Кулішов. К.: Ліра-К, 2013. 162 с.
8. Петрович Й.М. Створення і функціонування суб'єктів підприємства: навч. посіб. / Й.М. Петрович. К.: Ліра-К, 2015. 256 с.
9. Таранюк Л.М. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посіб. / Л.М. Таранюк. Суми: ВВП «Мрія-1», 2016. 278 с.
10. Добрава Н.В. Основи бізнесу: навч. посіб. / Н.В. Добрава, М.М. Осипова. Одеса: Бондаренко М.О., 2018. 305 с.
11. Брітченко І.Г. Закономірності і перспективи розвитку малого підприємства в структурі національної інноваційної системи України / І.Г. Брітченко, С.Ф. Смерічевський, О.В. Ахунзянов, Т.М. Банасько та ін.. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 224 с.

12. Краус К.М. Управління маркетингом малого торговельного бізнесу: концепції, організація, домінанти розвитку: [монографія] / К.М. Краус. – Полтава: Дивосвіт, 2013. 163 с.

13. Брижань І.А., Міняйленко І.В., Ушакова Ю.С. Сучасні підходи до оцінювання моделі формування підприємницької компетентності персоналу за методом «360 градусів». *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6649> (дата звернення: 17.12.2018).

14. Господарський кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV, зі змінами та допов. // Офіц. сайт ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

15. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва», 2017 / Державна служба статистики України; за ред. М.С. Кузнецової. К., 2018. 343 с.

16. Звіт «Ведення бізнесу» [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу: http://uk.m.wikipedia.org/wiki/Звіт_«Ведення_бізнесу».

17. DOING BUSINESS-2018. Україна в рейтингу Світового банку легкості ведення бізнесу. – URL: <http://edclub.com.ua/analityka/doing-business-2018-ukrayina-v-reytyngu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu>.

REFERENCES:

1. Apopyi V.V., Shutovskaya N.O., Sereda S.A. (2014) *Osnovy pidpryemnytstva* [Basics of entrepreneurship]. Kyiv: Lyra-K. (in Ukrainian).

2. Voronkova V.G. (2014) *Osnovy pidpryemnytstva: teorija ta praktykum* [Fundamentals of Entrepreneurship: Theory and Practice]. Kyiv: Lyra-K. (in Ukrainian).

3. Goy I.V., Smelyanska T.P. (2013) *Pidpryemnytstvo* [Entrepreneurship]. Kyiv: TSUL. (in Ukrainian).

4. Grishchenko I.M. (2016) *Pidpryemnytskyy biznes* [Business Entrepreneurship]. Kyiv: Charter. (in Ukrainian).

5. Tyagunova N.M., Sporizh O.A. (2014) *Pidpryemnytstvo i biznes-kuljtura. Kredytно-modulnyj kurs* [Entrepreneurship and business culture. Credit modular course]. Kyiv: Center for Educational Literature. (in Ukrainian).

6. Yaroshevich N.B. (2014) *Pidpryemnytstvo i menezhment* [Business and Management]. Kyiv: Lyra-K. (in Ukrainian).

7. Kulishov V.V. (2013) *Ekonomichnyj dovidnyk pidpryemtsja* [Economic directory of an entrepreneur]. Kyiv: Lyra-K. (in Ukrainian).

8. Petrovich Y.M. (2015) *Stvorennja i funkcionuvannja sub'ektiv pidpryemnytstva* [Creation and functioning of subjects of entrepreneurship]. Kyiv: Lyra-K. (in Ukrainian).

9. Taranyuk L.M. (2016) *Potencial i rozvytok pidpryemstva* [Potential and development of the enterprise]. Sumy: Dream-1. (in Ukrainian).

10. Dobrova N.V., Osipova M.M. (2018) *Osnovy biznesu* [Basics of business]. Odessa: Bondarenko M.O. (in Ukrainian).

11. Britchenko I.G., Smerichevsky S.F., Akhuzianov O.V., Banasko T.M. and others (2017) *Zakonomirnosti i perspektyvy rozvytku malogho pidpryemnytstva v strukturi nacionalnoji innovacijnoji systemy Ukrajinny* [Regularities and prospects of small business development in the structure of the national innovation system of Ukraine]. Kherson: Helvetica. (in Ukrainian).

12. Kraus K.M. (2013) *Upravlinnja marketynghom malogho torghoveljnogho biznesu: koncepciji, orghanizacija, dominanty rozvytku* [Management of marketing of small commercial business: concepts, organization, developmental domains]. Poltava: Divosvit. (in Ukrainian).

13. Brizhjan I.A., Minyalenko I.V. and Ushakova Yu.S. (2018) Suchasni pidkhody do ocinjuvannja modeli formuvannja pidpryemnytskoho kompetentnosti personalu za metodom «360 ghradusiv» [Modern approaches to assess of the model forming the competency of entrepreneurial of personnel using the "360 degrees" method]. *Efektivna ekonomika* [Online], vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6649> (Accessed 23 Jan 2019).

14. Commercial Code Ukraine. (2003, January 16). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

15. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018) *Dijaljnistj sub'ektiv velykogho, serednjogho, malogho ta mikropidpryemnytstva* [Activities of subjects of large, medium, small and microenterprises], Kyiv: State Statistics Service of Ukraine.

16. wikipedia (2018), "Doing Business Report", available at: http://uk.m.wikipedia.org/wiki/Звіт_«Ведення_бізнесу» (Accessed 18 Jan 2018).

17. DOING BUSINESS-2018. (2018) "Ukraine in the World Bank's ranking of ease of doing business", available at: <http://edclub.com.ua/analityka/doing-business-2018-ukrayina-v-reytyngu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu> (Accessed 19 Jan 2018).

Ivanitskaya Svetlana

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Enterprise Economics and Personnel Management
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University

Ushakova Yulia

Student
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University

STATE AND TRENDS OF DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL IN UKRAINE IN MODERN CONDITIONS

The purpose of the article. Today, the competitiveness of any state in the international market depends on the state of modernization of its economy. The purpose of the article is to study and analyze the current situation and features of the functioning of domestic business entities in recent years, as well as to determine the main tasks of the state in the process of stimulating the development of entrepreneurship in Ukraine in the near future.

Methodology. In the framework of this research, general scientific and special methods were used, as well as the method of analysis, generalization and descriptive method.

Results. One of the key strategic factors for the stable development of the Ukrainian economy and the achievement of the proper level and quality of life of the population is the formation of modern civilized entrepreneurship. The Commercial Code of Ukraine states that economic activity, which is carried out to achieve economic and social results and in order to receive profits, is an enterprise, and entrepreneurs are entrepreneurs. Statistics show that since 2016 the number of business entities has started to decrease compared with the previous years. The share of small business entities (including micro-enterprises) in Ukraine has been the largest in the total number of business entities in recent years, it tended to increase during the period under study and by 2017 it was 99.1%. This suggests that, as in most European countries, Ukraine has recently developed the smallest entrepreneurship (including micro-entrepreneurship) most of all. The statistics of financial results of domestic enterprises by the size before taxation during 2013-2017 indicate that there are negative tendencies in the development of large and medium (to some extent: in 2014 and 2015) and especially small and micro enterprises (throughout the period under investigation) the importance of the financial result (balance) from the activities of different types of enterprises in size was mostly negative. According to the results of the Doing Business-2018 study, Ukraine ranked 76th in the ranking prepared by the World Bank in terms of ease of doing business in 2018.

Practical implications. The main tasks of the state in the process of stimulating the development of domestic business should be the following: simplify the procedures for starting a business and improve its conditions of conduct, create favorable conditions for the effective and successful development of entrepreneurship in the future; to form an adequate tax and legal framework for the development of entrepreneurship without bureaucratic barriers.

Value/originality. Today it is necessary that entrepreneurship should have the opportunity to realize its strategic resource and it has become one of the factors that would facilitate our country's exit from the economic crisis and transform Ukraine into an equal participant in market relations in the world.